

УДК 340:504

Наталія Павлюк,*аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

У статті проаналізовано адміністративно-правові засоби захисту права власності, що представлені інституційними і діяльними правовими інструментами. Встановлено, що вони спрямовані на відновлення порушеного права власності, усунення адміністративних правопорушень у цій сфері, покарання винних, ліквідацію наслідків неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у сфері власності тощо.

Ключові слова: адміністративно-правові норми, Національна поліція України, засоби захисту права власності, власність.

Постановка проблеми. Насамперед варто відзначити різноманіття наукових праць, присвячених дослідженню особливостей реалізації Національною поліцією України засобів захисту права власності. Системний аналіз складних об'єктів досліджень, якими є засоби захисту права власності, неможливий без з'ясування взаємозв'язку, взаємодії його частин, що дасть можливість встановити роль кожного компонента, функції, результативність використання в цілому.

Актуальність теми. Становлення правової держави та формування громадянського суспільства в Україні потребує перетворення Національної поліції України на важливого суб'єкта протидії правопорушенням у сфері власності. У зв'язку з труднощами в реформуванні і відсутністю швидкого скорочення кількості правопорушень у сфері власності особливо актуально провести дослідження особливостей реалізації Національною поліцією України засобів захисту права власності.

Аналіз останніх досліджень. Питання особливостей реалізації Національною поліцією України засобів захисту права власності були предметом дослідження багатьох учених: М. М. Алексійчука, А. П. Головіна, О. Ю. Горбунова, С. С. Єсімова, І. О. Личенко, А. М. Перепелюка.

Метою статті є дослідження особливостей реалізації Національною поліцією України засобів захисту права власності.

Виклад основного матеріалу. Група інституційних засобів є статичною, закріпленою адміністративно-правовими актами, підзаконними нормативно-правовими актами (відомчими нормативними актами, у тому числі наказами, інструкціями), спрямованою на врегулювання суспільних відносин у сфері власності, поширюється на всіх, хто реалізує права й обов'язки учасників адміністративно-правових відносин, пов'язаною з протидією правопорушенням у

сфері власності, забезпеченою силою адміністративно-правового примусу.

Такими засобами є адміністративно-правові норми, зафіксовані в КУпАП, Законі України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII, постановах Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності» від 10 серпня 1993 р. № 615, «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» від 13 жовтня 2015 р. № 834, «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» від 11 листопада 2015 р. № 937, наказі МВС України «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС» від 02 липня 2015 р. № 796 та інших нормативно-правових актах. Окремі питання урегульовано спеціальними (відомчими) нормативними актами, які визначають порядок адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих служб і підрозділів Національної поліції України щодо захисту права власності.

Саме існування таких адміністративних норм-засобів захисту права власності не здатне забезпечити належний адміністративно-правовий захист права власності. Необхідним складником механізму правових інструментів є група діяльних адміністративно-правових засобів захисту права власності. Як відзначено у науковій літературі, вона проявляється у правозастосовній діяльності та здійсненні заходів самозахисту щодо протидії незаконній діяльності у цій сфері [1, с. 288-289].

Усі діяльні засоби становлять своєрідний механізм правозастосування. З точки зору інструментального аналізу, науковцями визначено механізм правозастосування як сукупність юридичних засобів, що забезпечують прийняття правозастосовного акта [2, с. 87].

У сфері захисту права власності правозастосовна діяльність втілюється через встановлення фактичних обставин справи, визначення переліку суб'єктів, щодо яких застосовуватимуться приписи адміністративно-правових норм, встановлення норм адміністративного права, які підлягають застосуванню, безпосереднього застосування нормативних положень шляхом прийняття індивідуальних адміністративно-правових актів щодо захисту права власності.

Об'єктом механізму правозастосування є своєрідні правовідносини між учасниками правозастосовного процесу. Саме в цих правовідносинах реалізуються права та обов'язки власників, правові можливості яких порушено, інших осіб, компетенція органів публічного управління як суб'єктів захисту права власності.

Для адміністративних правовідносин у сфері власності є характерним імперативний метод правозастосування. Орган публічного управління реалізує свій владний вплив, захищаючи право власності. Його приписи є обов'язковими для інших учасників. Правовідносини щодо захисту права власності набувають характеру субординації, прямого підпорядкування.

Особливе значення щодо захисту права власності має діяльність Національної поліції України.

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку [3].

Адміністративно-правові засоби захисту права власності, які застосовуються Національною поліцією України, можуть набувати форми правозастосовної діяльності, прийняття індивідуальних юридичних актів. Це спеціальні засоби попередження протиправних посягань на право власності, засоби безпосередньої охорони; реагування на правопорушення, засоби адміністративного примусу.

М. С. Кельман вважає, що застосування правових норм – це державно-владна, організаційна діяльність компетентних органів держави і посадових осіб із реалізації правових норм стосовно конкретних життєвих ситуацій шляхом винесення індивідуально-правових рішень (приписів) [4, с. 428].

У більшості наукових досліджень проблем адміністративної юрисдикції наголошено на єдності правоохоронної (у вузькому розумінні правозахисної) діяльності та адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Юрисдикційна правозастосовна діяльність є важливим напрямом правозастосовної правозахисної діяльності Національної поліції України щодо захисту права власності.

У науці адміністративного права наявний широкий та вузький підходи до визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності. Прихильницею вузького підходу є Л. С. Анохіна, яка стверджує, що юрисдикція є сукупністю правових повноважень відповідних державних органів (посадових осіб) щодо вирішення справ про правопорушення [5, с. 35].

Виділяються такі особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ: широке коло суспільних відносин, що охороняються адміністративно-юрисдикційним способом; великий обсяг прав щодо накладення адміністративних стягнень порівняно з іншими суб'єктами юрисдикції; широке коло посадових осіб, які мають право застосовувати адміністративно-правові санкції; визначена нормативно-правовими актами спеціалізація щодо розгляду адміністративних справ; право накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення [6, с. 74].

Таким чином, діяльнісні засоби захисту права власності, що реалізуються як адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України, полягають у здійсненні провадження у справах про адміністративні правопорушення, безпосереднім чи додатковим об'єктом посягання в яких є право володіти, користуватися та розпоряджатися майном, застосування заходів адміністративного попередження та припинення адміністративних проступків у сфері власності.

Формою реалізації діяльнісних засобів захисту права власності є поліцейські заходи. Вони є дією або комплексом дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [7].

Зважаючи на зміст ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII, поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність у сфері власності, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень щодо володіння, користування та розпорядження майном; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню таких адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживає заходів з метою виявлення адміністративних правопорушень у сфері власності; припиняє такі виявлені адміністративні правопорушення; здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про них; здійснює провадження у справах про ці адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; доставляє у випадках і порядку, визначених законом, осіб, які вчинили адміністративне правопорушення щодо порядку володіння, користування та розпорядження майном, здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами; здійснює на договірних засадах охорону об'єктів права приватної і комунальної власності.

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII в національному законодавстві почав використовуватися термін «превентивні заходи». Превентивний захід Національної поліції у сфері власності – це дія або комплекс дій

превентивного характеру для захисту правових можливостей володіти, користуватися та розпоряджатися майном, запобігання загрозам і забезпечення порядку реалізації права власності, припинення порушень у цій сфері.

Важливо, що адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України у сфері власності є формою правозастосування цього органу виконавчої влади, яка реалізується через підрозділи Департаменту поліції охорони Національної поліції України, патрульну поліцію, управління (відділи) превентивної діяльності головних управлінь Національної поліції в областях (у складі патрульної поліції), відділи (сектори) превенції відділів поліції та сектори превенції відділень поліції та інші підрозділи. Ця діяльність має превентивний, профілактичний характер, спрямована на запобігання вчиненню правопорушень у сфері власності, виявлення причин та умов, що сприяють їх вчиненню; застосування заходів щодо виявлення адміністративних правопорушень у цій сфері; припинення виявлених проступків.

Зовнішнім проявом правозахисної діяльності Національної поліції України у сфері власності є прийняття індивідуальних актів правозастосування, винесення індивідуальних обов'язкових до виконання приписів чи припинення протиправної діяльності.

Акт застосування норм права – це формально обов'язкове правило поведінки, яке має державно-владний індивідуальний характер і спрямоване на конкретизацію правового регулювання правовідносин конкретних суб'єктів у певній об'єктивно існуючій життєвій ситуації [8, с. 41-42].

Відповідно до Інструкції з оформлення документів у системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 27 липня 2012 № 650, акт застосування права – документ, що приймає уповноважений компетентний орган держави після розгляду юридичної справи. До таких організаційно-розпорядчих актів цією інструкцією віднесено накази, доручення, положення, рішення, протоколи, акти, листи тощо, які створюються в результаті діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ.

Правозастосовні акти на відміну від нормотворчих актів державній реєстрації не підлягають.

Головними особливостями актів правозастосування Національної поліції України у сфері власності є їх нормативна визначеність форми та порядку прийняття та зумовленість компетенцією Національної поліції України як органу публічної влади; належність процесуального оформлення, законність реалізації у конклюдентній формі; здатність забезпечити захист права власності; можливість оскарження в адміністративному та судовому порядку; забезпеченість реалізації можливістю застосування заходів юридичної відповідальності до порушників.

Засоби безпосередньої охорони майна широко використовуються як Національною поліцією України, так і суб'єктами господарської

діяльності у сфері надання послуг з охорони власності та громадян.

Відповідно до Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. № 4616-VI охорона майна – діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканності, цілісності визначених власником і належних йому будівель, споруд, територій, акваторій, транспортних засобів, валютних цінностей, цінних паперів та іншого рухомого і нерухомого майна з метою запобігання та/або недопущення чи припинення протиправних дій щодо нього, для збереження його фізичного стану, припинення несанкціонованого власником доступу до нього та забезпечення здійснення власником цього майна всіх належних йому повноважень стосовно нього [9].

7 листопада 2015 року відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» та Постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» було створено Департамент поліції охорони, а також управління і відділи поліції охорони в областях як територіальні органи Національної поліції.

Сьогодні поліція охорони забезпечує централізовану пультову охорону об'єктів усіх форм власності та будь-якого ступеня складності, використовуючи технічні засоби охорони та системи тривожної сигналізації. Надійність охорони забезпечується роботою більш як 54 пультів централізованої охорони по всій території України, на сигнали з яких одночасно реагують 750-800 груп затримання поліції охорони. Поліція охорони реалізує комплексне забезпечення організації систем охорони автотранспорту і вантажоперевезень – спостереження за рухомими об'єктами з використанням технологій супутникової навігації GPS, мережі GSM-900/1800 і радіозв'язку по всій території України та за її межами [10].

20 жовтня 2017 р. під час несення служби екіпаж наряду реагування «Талер-22» Маріупольського МВ поліції охорони отримав інформацію від чергової пульти централізованого спостереження: повідомлялося про спрацювання засобів охорони-пожежної сигналізації на складах металевих виробів. За вказаною адресою працівники поліції охорони виявили та затримали правопорушника. Під час поверхового огляду в нього виявили інструменти для різання металу. Чоловік зізнався, що намагався скоїти крадіжку металу, щоб потім здати його на металолом [11].

Таким чином реалізація Національною поліцією України засобів захисту права власності є важливою адміністративно-юрисдикційною діяльністю цього органу публічної влади, що полягає у здійсненні провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері власності, застосуванні заходів адміністративного попередження та припинення адміністративних проступків у цій сфері,

застосуванні юридичних заходів для усунення причин та умов їх вчинення, адміністративних стягнень, здійсненні безпосередньої охорони об'єктів права власності. Зовнішнім проявом цієї діяльності Національної поліції України щодо захисту права власності є прийняття індивідуального акта правозастосування.

Список використаних джерел:

1. Личенко І. О. Захист законних інтересів громадян України у сфері власності засобами адміністративного права : дис. ... док. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Личенко Ірина Олександрівна. – Л., 2015. – 495 с.
2. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загально-теоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права історія політичних і правових учень» / Перепелюк Анна Михайлівна; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького. – Київ, 2016. – 224 с.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
4. Загальна теорія держави і права : підручник / М. С. Кельман, О. Г., Мурашин, Н. М. Хома. – Львів: «Новий Світ - 2000», 2003. – С. 428.
5. Анохіна Л. С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л. С. Анохіна. – Х., 2001. – 182 с.
6. Каляянов Д. П. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх дел України : учебное пособие / Д. П. Каляянов. – Одеса, 2000. – С. 74.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
8. Донченко О. І. Особливості правозастосування як форми реалізації норм права / О. І. Донченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 11. – Т. 1. – С. 40–42. – (Серія: Юриспруденція).
9. Про охоронну діяльність : Закон України від 22.03.2012 № 4616-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 2. – Ст. 8.
10. Національна поліція України. Поліція охорони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.guard.np.gov.ua/>
11. У Маріуполі поліцейські охорони завдяки спрацюванню охоронно-пожежної сигналізації попередили крадіжку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.guard.np.gov.ua/novini/u-mariupoli-politseyski-ohoroni-zavdjakispratsjuvannju-ohoronno-pozhezhnoji-signalizatsiji-poperedili-kradizhku>.

В статье проанализированы административно-правовые средства защиты права собственности, представленные институциональными и деятельностьюными правовыми инструментами. Установлено, что они направлены на восстановление нарушенного права собственности, устранение административных правонарушений в этой сфере, наказание виновных, ликвидацию последствий неправомερных решений, действий или бездеятельности субъектов властных полномочий в сфере собственности и тому подобное.

Ключевые слова: административно-правовые нормы, Национальная полиция Украины, средства защиты права собственности, собственность.

The article analyzes the administrative and legal means of property rights protection, which are represented by the institutional and legal instruments. They are aimed at restoring violated property rights, eliminating administrative offenses in this area, punishing the offenders, liquidating the consequences of unlawful decisions, acts or inactivity of the subjects of power in the sphere of property, etc.

Key words: administrative and legal norms, Ukrainian National Police, means of protection of property rights, property.